

VOJVODA OD MARLBOROUGHA

Skejić, Domenik Luka

Undergraduate thesis / Završni rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Split, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Splitu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:172:720539>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-23**

Repository / Repozitorij:

[Repository of Faculty of humanities and social sciences](#)

UNIVERSITY OF SPLIT

SVEUČILIŠTE U SPLITU

FILOZOFSKI FAKULTET

ODSJEK ZA POVIJEST

Domenik Luka Skejić

VOJVODA OD MARLBOROUGHHA

Završni rad

Split, 2024.

SVEUČILIŠTE U SPLITU

FILOZOFSKI FAKULTET

ODSJEK ZA POVIJEST

Domenik Luka Skejić

VOJVODA OD MARLBOROUGHA

Završni rad

Mentor: Red. prof. Josip Vrandečić

Split, 2024.

SADRŽAJ

1. UVOD	1
2. POČETAK VOJNE KARIJERE JOHNA MARLBOROUGHA	3
3. PRIVATNI ŽIVOT BUDUĆEG VOJVODE OD MARLBOROUGHA	5
4. RESTAURACIJA MONARHIJE.....	7
5. SLAVNA REVOLUCIJA I CHURCHILLOVA ULOGA.....	11
6. VLADAVINA WILLIAMA I MARIJE	16
7. RAT ZA ŠPANJOLSKO NASLJEĐE.....	22
7.1. NOVA KRALJICA.....	23
7.2. NASTAVAK VOJNE KAMPANJE.....	25
7.3. BITKA KOD BLEINHEIMA	26
7.4. ZADNJE GODINE RATA TE PAD MARLBOROUGHA.....	30
8. KASNIJE DJELOVANJE I SMRT MARLBOROUGHA	34
9. ZAKLJUČAK	35
10. POPIS LITERATURE.....	36

SAŽETAK

Turbulentno razdoblje povijesti Engleske, ali i povijesti svijeta će biti promatrano u ovom radu kroz život Johna Churchilla. Objasnit će se razdoblje monarhije pa potom uspostavljene diktature te konačno restauracije monarhije u Engleskoj. Prikazat će se njegov uspon u vojnoj hijerarhiji, njegove pobjede na bojnopolju te slava koju je stekao. Koliko je god bio dobar vojskovođa toliko je bio spretn u politici, a imao je potporu u svojoj ženi koja je bila dvorska dama te koja je imala veliki utjecaj na monarhe tog vremena.

U ovom radu je prikazan uspon i pad Johna Churchilla, vojvode od Marlborougha. Iznijet će se podatci o njegovom osobnom, ali i političkom te vojnom životu. Nastojat će se prikazati njegovo djelovanje u svim političkim događajima koji su promijenili povijest Engleske, ali i Europe.

KLJUČNE RIJEČI

Vojvoda, torijevci, wigovci, kralj, politika

SUMMARY

The turbulent period of the history of England, but also of the history of the world, will be observed in this work through the life of John Churchill. The period of the monarchy will be explained, then the establishment of dictatorship and then in the end, restoration of the monarchy in England. His rise in the military hierarchy, his victories on the battlefield and the fame he gained will be shown. As good as he was as a military leader, he was as clever in politics, and he had the support of his wife, who was a lady of the court and who had a great influence on the monarchs of that time.

This work shows the rise and fall of John Churchill, Duke of Marlborough. Information about his personal, political and military life will be presented. This paper will try to show his actions in all the political events that changed the history of England and Europe.

KEYWORDS

Duke, Tories, Whigs, king, politics

1. UVOD

John Churchill, budući vojvoda od Marlborougha je bio sin konjičkog kapetana rojalista Winstona Churchilla i Elizabeth, treće kćeri Sir Johna Dreakea od Ashea i nećakinje prvog vojvode od Buckinghamama, Georga Villiersa. Bio je njihovo drugo dijete, a mlađi brat Arabelle Churchill, a stariji brat generalu Georgu Churchillu i generalu Charlesu Churchillu. Rodio se u kući svoje bake Eleanor s majčine strane, kako je njegov otac ostao nezaposlen nakon gubitka rojalista u engleskom građanskom ratu.¹ Taj unutarnji državni sukob između kralja Charlesa I. i parlamenta će završiti pobjedom parlamenta predvođenog s Oliverom Cromwellom. Moralo je doći do dogovora između parlamenta i kralja koji je još imao političku moć. Većina profesionalnih vojnika su bili independenti te su oni kralja smatrali tiraninom te je vojska svaki dogovor s kraljem nastojala omesti sve dok ne dobije zadovoljavajuću naknadu. Vojska je potom našla rješenje u osnivanju svog samostalnog predstavničkog tijela naziva "Vojno vijeće". Kralj se u tom nestabilnom razdoblju služio taktikom odugovlačenja ne bi li se njegovi protivnici, parlament i vojska međusobno sukobili, dok on pokušava sklopiti savez s prezbeterijancima parlamentistima te Škotima. Cromwell će ponovno poraziti kralja i rojaliste. Osnovat će se Krnji parlament poznat i kao "Rump" kojem će prethoditi čišćenje parlamenta od strane pukovnika Thomasa Pridea koje će biti poznato kao "Pride's Purge". Protjeran je bio svaki zastupnik za kojeg je vojska smatrala da neće glasati za smrt kralja. Kralj je bio pogubljen, a Oliver Cromwell je proglasio republiku poznatu kao "Commonwealth" u kojoj će imati funkciju "Lorda Protectora" koji će zapravo imati ovlasti slične monarhijskim.² U međuvremenu je uspio poraziti Škote koji su htjeli Engleskoj nametnuti presbiterijanstvo. Proglasili su Charlesa Stuarta, sina ubijenog kralja Charlesa I., okrunivši ga kao Charles II. za svojega kralja. Charles II. je uspio pobjeći sakriši se u krošnji hrasta na zemljištu kuće Bascobelovih u Staffordshireu, a nakon toga se

---

¹ Hattendorf, John B. "Churchill, John, first duke of Marlborough (1650–1722), army officer and politician." *Oxford Dictionary of National Biography*. (2004)

² Erent – Sunko, Zrinka, Radulić, Vladimir. Engleska puritanska revolucija u XVII. st. kao odgovor na samovolju kralja i Protektorat kao most od monarhije ka monarhiji. *Zagrebačka pravna revija* 1, br. 1 (2012): 21 – 25.

prerušio u slugu i pobjegao u Francusku odakle će se i vratiti nakon Protektorove smrti.¹ Cromwell će umrijeti 1658. godine, a vlast će ostaviti u rukama svojeg sina Richarda koji ju neće moći zadržati, već će se dogoditi povratak monarhije.² Restauracija Monarhije će započeti 1660. godine, povratkom Stuarta na prijestolje, točnije ranije spomenutog Charlesa II. Dolazi do ponovnog uvođenja kazališta, trkališta, krčmi, bordela i drugih zabranjenih sadržaja u doba vojne diktature Cromwella, ali i povratka bivših rojalista na prijašnje funkcije ili njihovo uspinjanje u hijerarhiji što im je bilo oduzeto.³ Tako se Winston Churchill, spomenuti rojalist koji je preživio engleski građanski rat i Cromwellov terror, za vrijeme Restauracije Monarhije ponovno se diže u sustavnoj hijerarhiji i 1662. je imenovan na sudu za zahtjeve te seli s obitelji u Dublin gdje će upisati Johna u Slobodnu Tiskarsku školu. Vrativši se u London, imenovan je da radi u kraljevskom dvoru te dolazi do posjeda u Whitehallu i dobiva naslov viteza. Upravo zbog očevih političkih veza će i sam John rapidno napredovati u političkoj i vojnoj karijeri. John će biti u službi Jamesa, vojvode od Yorka. U njegovoj službi će se nalaziti i Gđa. Godfrey, njegova teta s majčine strane preko koje će upoznati svoju daljnju rodicu Barbaru Villiers.⁴ Charles II. imao je preko sedamnaest ljubavnica, a izlika za takvo ponašanje mu je bila neplodnost vlastite supruge Caterine de Breganza. Jedne od najdražih ljubavnica s kojima je imao preko petnaest nezakonite djece su bile Lucy Walters i glumica Nell Gwynne, a najdraža mu je bila upravo rođica Johna Churchilla, Barbara Villiers.⁵ Kasnije je Barbara imala druge ljubavnike, a jednu noć je kralj Charles II. zatekao Johna Marlborougha u njenom krevetu. Proglasio ju je vojvotkinjom od Clevelanda te je platio raskošna vjenčanja za njihovu djecu što je bio nepopularan čin te su mnogi zbog toga Barbaru nazivali “prokletstvom nacije”.⁶

---

¹ Jenkins, Simon. *Kratka povijest Engleske*. Prijevod: Marijan Boršić. Zagreb: Irma & Irma, 2019. 137. – 138.

² O’Farrell, Brian. “Oliver Cromwell God’s Greatest Englishman”. Academia.edu https://www.academia.edu/35944291/Oliver_Cromwell_Gods_Greatest_Englishman?sm=b (pristupljeno 2. srpnja 2024.).

³ Jenkins, *Kratka povijest Engleske*, 142.

⁴ Hattendorf, "Churchill, John, first duke of Marlborough".

⁵ Jenkins, *Kratka povijest Engleske*, 142.

⁶ Long, Michael. “Barbara Villiers”. Historic UK. <https://www.historic-uk.com/HistoryUK/HistoryofEngland/Barbara-Villiers/> (pristupljeno 2. Srpnja 2024.).

2. POČETAK VOJNE KARIJERE JOHNA MARLBOROUGHA

Poznato nam je da je Vojvoda od Yorka pisao 10. ožujka 1670. admiralu Siru Thomasu Allinu, koji je bio zapovjednik engleske eskadrile u Mediteranu, kako će Churchill koji je tada bio zastavnik, biti poslan da zapovijeda jednim dijelom trupa te da bude odgovoran za njihovu obuku. Smješten je bio na Allinov admiralski brod "Resolution" koji je u to doba plovio i operirao pred alžirskom obalom. Admiralski brod se vratio u studenom 1670. u London i nedugo nakon toga je John ranjen u duel borbi s Johnom Fenwickom. U trećem mjesecu sljedeće godine, John je sudjelovao u neuspješnom napadu na nizozemske brodove, kojeg je predvodio Sir Robert Holmes blizu otoka Wightea. Sudjelovat će John kasnije u borbi protiv Nizozemaca u bitci kod Sole Baya u službi Vojvode od Yorka na njegovom admiralskom brodu "Royal Prienceu". Ondje će se iskazati iznimnom hrabrošću. Vojvoda od Yorkea ga je zbog toga htio unaprijediti, ali je kralj odbio dati dozvolu za njegovo promaknuće, vjerojatno iz razloga što je spavao s njegovom najomiljenijom ljubavnicom Barbarom. Smatra se da je moguće da je John bio otac Barbarine najmlađe kćeri, a vjeruje se da mu je Barbara dala na poklon novac u iznosu od 5 000 funti koji joj je kralj namijenio. Unatoč kraljevom ne favoriziranju Johna, promaknut je bio iz čina zastavnika u čin kapetana. U to doba je krenuo već s prikupljanjem temelja za svoje kasnije bogatstvo.¹ Pozajmio je Lordu Halifaxa novac da mu godišnje plaća pet stotina funti u ime kamata.² Pridružiti će se engleskim volonterima u bitci kod Maastrichta u ljeto 1673. godine. Služio je tada pod zapovjedništvom Jamesa, Vojvode od Monmoutha. Njegovo će se zapovjedništvo spojiti s francuskim mušketicima pod zapovjedništvom slavnoga d'Artagnana i krenut će u napad na glavnu utvrdu Nizozemaca. Ponovno je Churchill pokazao hrabrost u toj bitci te je stavio francusku zastavu na utvrdu u kojoj će d'Artagnan poginuti. Život Jamesa, Vojvode od Monmoutha će biti spašen od strane Churchilla koji će biti ranjen u toj opsadi. Francuska je vojska bila pod osobnim zapovjedništvom Luja XIV. te je on javno nahvalio engleske vojnike, a Churchilla je osobno pohvalio zbog svojih hrabrih zasluga.³ Inače, James vojvoda

---

¹ Hattendorf, "Churchill, John, first duke of Marlborough".

² Maurois, Andre. *Povijest engleske politike*. Prijevod: Tomislav Prpić; Ivo Šrepel. Zagreb: Naklada Ante Velzek, 2007. 424.

³ Hattendorf, "Churchill, John, first duke of Marlborough".

od Monmoutha je bio najstariji nezakoniti sin Charlesa II.¹ Majka mu je bila Lucy Walter, kćer Williama Waltera od Pembrokershirea.² Savjetnik kralja Charlesa II., Hayde, je odveo kralja u Nizozemsku kod svoje sestre Mary koja je bila udata za Vilima od Orange-a te je ondje upoznao Lucy Walters koja je bila emigrantkinja iz Walesa.³ Njihov sin je živio u Parizu gdje ga je odgojio kraljev prijatelj William, Lord Crofts. Vratio se u Englesku 1662. godine na poziv svog oca. Ondje je isprva postavljen na funkciju kraljevskog suda u Whitehallu. Postati će general svih kopnenih snaga u Britaniji 1678. godine.⁴ Pri kraju 1673. godine, Churchill je služio u kraljevskoj engleskoj pukovnici koja je bila pod zapovjedništvom francuske vojske u Vestfaliji. Bio je preporučan francuskom ratnom ministru Louvoisu, od strane Monmoutha te je postao zapovjedni pukovnik novoorganizirane pukovnije. Vojno je Churchill surađivao s maršalom Turenneom koji ga je mnogo cijenio. Sudjelovao je u tom periodu u mnogo bitaka od kojih valja izdvojiti bitku kod Ensheima, južno od Strasbourga. Nakon uspješne vojne kampanje, vratio se u London 1674. godine, a 1675. godine je promoviran u potpukovnika u pukovnici vojvode od Yorka. Tada je upoznao petnaestogodišnju Sarah Jenyns koja je 1673. godine postala član domaćinstva nove vojvotkinje od Yorka, Mary od Modene. Ondje postaje pratilja vojvotkinjine pokćerke, princeze Ane.⁵

---

¹ Jenkins, *Kratka povijest Engleske*, 147.

² "James Scott, Duke of Monmouth". The Stuart Successions Project. <https://stuartsexeter.ac.uk/education/biographies/james-scott-duke-of-monmouth/> (pristupljeno 2. srpnja 2024.).

³ Maurois, *Povijest engleske politike*, 380. – 381.

⁴ "James Scott, Duke of Monmouth".

⁵ Hattendorf, "Churchill, John, first duke of Marlborough".

3. PRIVATNI ŽIVOT BUDUĆEG VOJVODE OD MARLBOROUGHA

Iako je John Churchill pokazao zanimanje za mladu Sarah, njihova se veza nije momentalno krenula razvijati jer je Churchill bio pozvan na misiju u Pariz u kolovozu 1675. godine kako bi izvukao subvenciju za kralja Charlesa II. Napokon se vratio u London gdje se zbližio sa Sarah. Njegovi roditelji su u to vrijeme htjeli oženiti Johna za kćer Sir Charlesa Sedleya, Katarinu. Razlog k tomu su bili dugovi koje je imala obitelj Churchill, to jest Johnovi roditelji te su se htjeli okoristiti tim brakom, ali unatoč tome John je zaprosio Sarah 1676. godine, a naišao je na veliko protivljenje svog oca Wistona. Ljubavna saga je doprijela i do vojnog vrha. Preporuku za imenovanjem Churchilla zapovjednikom kraljevske engleske pukovnije je vojvoda od Yorka uputio Francuzima. Honore de Coutin, francuski ambassador se odlučno se neslagao s tom preporukom jer je dobio informacije da Churchill zavodi mladu dvorsku damu i dobiva dojam da je Churchill ženskaroš i da nije spreman za bojišnicu. Prilogu tome je išla i činjenica da se Barbara, bivša kraljeva i Johnova ljubavnica, preselila u Pariz sa svojom djecom i tu je Honore de Coutin smatrao da će samo obnoviti vezu s njom te da mu zapovjedništvo neće biti u fokusu. Veliki su to problem bili za Johna, nepristanak oca na njegov brak i loš javni dojam koji mu sputava karijeru. Međutim John je pomogao svojim roditeljima u otplaćivanju dugova, a brat Sarah Jenyns je umro i njoj je ostavljena godišnja naknada od 1 500 sterlinga zbog obiteljskog posjeda u Hertfordshireu. To su bili razlozi zbog kojih su Johnovi roditelji odobrili brak između njega i Sarah. Poznato nam je da je Sarah prisustvovala vjenčanju Mary i Williama der Orangea u crkvi sv. Jakova u Londonu pa se pretpostavlja da su se nakon tog vjenčanja, John i Sarah vjenčali. Promaknuće je dobio John ponovno u drugom mjesecu 1678. godine, a u travnju iste godine je poslan na diplomatsku misiju na kontinent, točnije u Bruxelles. Vrativši se ponovno u domovinu, John i Sarah su ozakonili svoj brak time što su ga javno objavili pred ljeto 1678. godine.¹ Kasnije će velike koristi imati od sklopljenog braka budući vojvoda od Marlborougha, John

---

¹ Hattendorf, "Churchill, John, first duke of Marlborough".

Churchill. U skoroj budućnosti, njegova žena Sarah Jenyns će postati glavna i najomiljenija dvorska dama buduće kraljice Ane te će se time John Churchill veoma okorisiti.¹

---

¹ Maurois, *Povijest engleske politike*, 424.

4. RESTAURACIJA MONARHIJE

Kao član obitelji Stuart, kralj Charles II. je bio podložan velikim troškovim vlastitog dvora, ali i državnog proračuna. Znan je bio kao hedonist i egoist koji je uživao u životu te je dobio nadimak “Veseli vladar”. Unatoč raskošnom životu, velikom broju ljubavnica, bio je pokrovitelj novog Kraljevskog društva. Među prvim članovima navedenog društva su bili Robert Hooke, Isaac Newton i Robert Boyle.¹ Samim povratkom na prijestolje, izazvao je oduševljenje mase ljudi koji su ga dočekali u Londonu, a radilo se o većini bivših parlamentista i rojalista. Kako bi ukinuo sve sponse s Commonwealthom, Charles II. je imao primarni zadatak u reorganiziranju vojske. Pokazalo se da je to bio ključan faktor koji je sredio ponovni povratak monarhijskog sustava u državi.² Mnogi vojnici su bili umirovljeni, ali kao puritanci nisu se odali razbojstvu ili pljački jer su se bojali grijeha te su uvijek pokazivali, i za vrijeme službe i nakon nje, disciplinu te poslušnost.³ Puritanci su bili protestantski red, koji je nastao sredinom 16. stoljeća, a kao glavni temelj njihove ideologije je bio žestok otpor bilo kakvom katoličko – protestanskom suživotu. Tijekom Commonwealtha, puritanci su uživali velike povlastice jer je sam Cromwell zahtijevao veliku disciplinu i strogoću koju je taj red zagovarao.⁴ Smatrali su Englesku novim Izraelom te su bili dosta radikalni po pitanju samog društvenog života, kao što je do sada navedeno s primjerima zatvaranja kazališta, gostionica i drugih sadržaja.⁵ Dolaskom kralja ponovno u državu, formiran je “Viteški parlament” kojim je odlučeno da će se iskopati Cromwellovo tijelo i tijela najbližih njegovih suradnika kako bi ih se sablasno objesilo.⁶ Neki kraljevi činovi nisu bili popularni poput toga. Dao je stvarne ovlasti svom savjetniku Edwardu Hydeu koji će izglasati razne zakone kojima će onemogućiti djelovanje različitih vjerskih sekti poput prezbiterijanaca. James, vojvoda od Yorka, kraljev brat, je oženio Hydeovu kćer Anu. Rodila mu je dvije kasnije engleske kraljice,

---

¹ Jenkins, *Kratka povijest Engleske*, 147.

² Malcolm, Joyce Lee. “Charles II and the Reconstruction of Royal Power.” *The Historical Journal* 35, br. 2 (1992): 308.-309.

³ Maurois, *Povijest engleske politike*, 375.

⁴ Goldstein, Ivo, ur. *Povijest - doba apsolutizma (17. stoljeće)*: 10. knjiga. Zagreb: Jutarnji list, 2008. 204. – 205.

⁵ Maurois, *Povijest engleske politike*, 375. – 376.

⁶ Jenkins, *Kratka povijest Engleske*, 147.

Anu i Mary koja je bila udata za Vilima od Orangea.¹ Nakon vjerskih zakona kojima je iskazana netolerancija različitih vjera, Charles II. će pokrenuti rat s Nizozemcima iz razloga da se oduži francuskom kralju Luju XVI. jer mu je pružao utočište za vrijeme Cromwellove vladavine. Rat se vodio i radi monopola u kolonijama Azije, Amerike, ali i u Europi gdje je John Marlborough sudjelovao kao što je objašnjeno. Požar u Londonu 1666. je spalio veći dio grada i tu se kralj također našao na meti kritika.² Sljedeće godine izlazi “Akt o progonstvu i vječnom izgonu” koji je namjenjen protiv Edwarda Hyde, grofa Clarendona. Izdan je zbog nezadovoljstva antipuritanskih zakona koji su bili znani kao “Clarendonski kodeks”. Iako se Hyde protivio samom kodeksu, kasnije ga je žestoko branio te je nametnuo visoko rigorozno poštivanje istoga. Pobjegao je u Francusku 1667. godine i ondje proveo ostatak svog života pišući autobiografiju.³ Slijedom tih događanja, kralj je htio nametnuti takozvanu “Deklaraciju o toleranciji”. Deklaracijom bi bila omogućena vjeroispovijest različitih vjerskih skupina. Vjerovao je kralj da će Parlament prihvatiti “Deklaraciju o neovisnosti” jer bi se primjenjivala i na njih, međutim naišao je na žestok otpor deklaraciji te je Parlament odbio deklaraciju. Vlastitim kraljevim prerogativama je htio sam ozakoniti deklaraciju, ali je izabrao najgori trenutak za to, jer je upravo tada izbio požar i kuga u Londonu.⁴ Nije uspio u svom naumu te je morao pristati na takozvani “Test Act” kojim će svi katolici biti isključeni iz javnih dužnosti. Zakon je nastupio na snagu 1673. godine.⁵ Također je bio isključen bilo tko, tko nije položio zakletvu priznavanja anglikanske crkve i kralja.⁶ Veliku uzbunu u državi je napravio James, kraljev brat koji je odbio “Test Act” jer je bio katolik i nije se htio odreći katoličanstva. Dao je neopozivu ostavku na položaju prvog lorda admiraliteta te se nakon ženine smrti oženio za katolkinju Mariju od Modene kojoj će Sarah Jenyns slugovati.⁷ Tijekom Restauracije Monarhije, dolazi do pojavljivanja novih političkih stranaka poput torijevaca i wigova. Prvi su bili kraljevi ljudi, dok su drugi bili žestoki puritanci koji su bili

---

¹ Maurois, *Povijest engleske politike*, 382. – 385.

² Jenkins, *Kratka povijest Engleske*, 147.

³ Goldstein, *Povijest - doba apsolutizma (17. stoljeće)*: 10. Knjiga, 525.

⁴ Maurois, *Povijest engleske politike*, 388. – 389.

⁵ Jenkins, *Kratka povijest Engleske*, 145.

⁶ Maurois, *Povijest engleske politike*, 389.

⁷ Jenkins, *Kratka povijest Engleske*, 146.

protiv kralja.¹ Torijevcima je pripadao po obiteljskoj tradiciji i John Churchill, kojemu je otac bio torijevac i odani kraljev službenik.² Prijestolje je nakon kraljeve smrti ostavljeno kraljevom bratu Jamesu koji će postati kralj James II.³ Prvotno se vodilo veliko razglabanje kome treba kralj ostaviti prijestolje. Tako su vigovci, koji su odnijeli pobjedu u parlamentu 1679. godine, razmatrali između Williama od Orangea, koji je oženio Jamesovu kćer, ili pak nezakonitog sina Charlesa II., vojvodu od Monmoutha. Bojali su se da kralj ne prepusti prijestolje svom bratu Jamesu koji je bio katolik, ali nisu to mogli spriječiti te je James na kraju naslijedio prijestolje. Vigovci su bili protjerani iz parlamenta, a neki i iz države. To je značilo samo jedno, apsolutnu pobjedu torijevaca koji su smatrali da iako je budući kralj katolik, slova svetog zakona se moraju poštovati.⁴ Tijekom ovih događanja, Churchill se nalazio u službi vojvode od Yorka. Ponovno se našao u Bruxellesu s vojvodom od Yorka 28. kolovoza 1679. godine. Došla je vijest da je kralj Charles II. smrtno bolestan. Iz straha je vojvoda od Yorka, kraljev brat, krenuo prema Londonu kako bi spriječio moguć dolazak vojvode od Monmoutha na vlast. Skriveno su putovali od Calaisa preko Dovera pa sve do Londona. Kada su došli, skužili su da kralj više nije u životnoj opasnosti pa su se stoga vratili u Bruxelles. Nakon toga, utočište je James, vojvoda od Yorka, pronašao u Edinburghu u Škotskoj. Ondje je išao također u pratnji Churchilla, koji bi od ondje po vojvodinom zadatku, bio slan u izaslanstva u London, gdje bi tražio kraljevu potvrdu za vojvodin povratak u London. Nedugo nakon toga, Johnova žena rađa kćer Henriettu koja će umrijeti netom nakon rođenja. Smirivanjem situacije i dolaskom Jamesa ponovno u London, John će biti nagrađen imenovanjem njega kao Lorda Churchilla od Eyemoutha.⁵ Novi kralj James II. je za razliku od svog brata, koji je živio prepuštenim životom, bio hrabar ratnik koji se osobno borio s Nizozemcima.⁶ Osim toga, krasile su ga vrline energičnosti i lojalnosti, ali su ga sputavale

---

¹ Maurois, *Povijest engleske politike*, 391.

² Maurois, *Povijest engleske politike*, 425.

³ Jenkins, *Kratka povijest Engleske*, 147.

⁴ Maurois, *Povijest engleske politike*, 392. – 393.

⁵ Hattendorf, "Churchill, John, first duke of Marlborough".

⁶ Aladić, Dubravko. "Engleska slavna revolucija (1688.)" *Essehist: časopis studenata povijesti i drugih društveno-humanističkih znanosti* 3, br. 3 (2011.): 15.

mane nerazboritosti i tvrdoglavosti.¹ Bio je osoba bez duha i čvrstine te je dobio kasnije nadimak “nesretni Jimmy”.²

---

¹ Maurois, *Povijest engleske politike*, 395.

² Jenkins, *Kratka povijest Engleske*, 147.

5. SLAVNA REVOLUCIJA I CHURCHILLOVA ULOGA

Vladavina kralja Jamesa II. je krenula velikim bunama protiv njegove vlasti. Razlog tomu je bio taj što je kralj James II. bio katolik. Nije ta činjenica ni smetala toliko torijevcima ili vigovcima, već njegova želja za rušenjem Anglikanske crkve i povratak katoličanstva u državu. Vigovcima i torijevcima nije smetala činjenica da im je kralj katolik, ali su htjeli da svoju vjeru drži za sebe te da je ne podređuje drugima.¹ Početkom vladavine, kralj je imao njihovu podršku, to jest podršku Parlamenta koji je bio sastavljen većim dijelom od torijevaca. Pod vodstvom Grahama od Claverhousa će doći do progona škotskih protestanata kraljevim odobrenjem. Doći će do ustanaka u Škotskoj i Engleskoj koji će biti poznati kao Monmouthov i Argylov ustanak.² Jedan od zapovjednika protiv Monmouthovog ustanka u Engleskoj je bio John Churchill. Lojalan je bio kralju Jamesu II., ali je navodno jednom rekao da ako kralj ikada bude protiv državne religije, da mu neće više služiti. Ubrzo nakon preuzimanja krune, James II. je proglasio Johna, grofom Churchillom od Sandridgea i Hertfordshirea. Monmouthovim povratkom iz Nizozemske, dolazi do velike opasnosti. Prvi zapovjednik engleskih snaga postaje grof od Fevershama, a drugi u zapovjednom lancu upravo Churchill.³ Na ponedjeljak 6. srpnja se odvija čuvena bitka kod Sedgemoora. Ondje su se potukle vojska pobunjenog Monmoutha, nezakonitog sina pokojnog kralja Charlesa II. te kraljevska vojska Louisa Duras, grofa od Fevershama. Procjenjuje se da je Monmouthova vojska bila sastavljena od 3 700 pobunjenika uključujući i 600 konjanika. Imali su i tri topa manjeg kalibra u svom posjedu tijekom bitke. Kraljevska vojska je imala otprilike između 2 500 i 3 000 vojnika, uključujući i 800 konjanika kraljevske konjice, a koristili su se tijekom bitke s 80 većih topova. Pobunjenička vojska je bila mnogo veća nego konačan broj koji je imala u toj bitci jer se suočila s mnogo dezertavstva. Neuspješan ustanak u Škotskoj te kraljevo obećanje da će se poštediti svaki pobunjenik koji odloži oružje je mnogo utjecalo na dezertevstvo Monmouthovih vojnika. U prilog nije išla ni jedna kampanja koja je prethodila bitci. Pobunjenici su htjeli zauzeti Bristol, međutim dogodio im se veliki neuspjeh

---

¹ Maurois, *Povijest engleske politike*, 395. – 396.

² Aladić, "Engleska slavna revolucija", 15.

³ Hattendorf, "Churchill, John, first duke of Marlborough".

jer ga nisu uspjeli zauzeti, ali i stalna Churchillova potjera nakon koje je i došlo do same bitke na tom mjestu. Konačne brojke mrtvih kraljevske vojske se procjenjuju na broj od 80 vojnika dok ih je oko 220 bilo ranjeno, a broj mrtvih pobunjeničke vojske se penje na brojku od 1 400 mrtvih pobunjenika te oko 500 zarobljenika.¹ Većinu zasluga za dobivenu bitku je dobio grof od Fevershama, ali i Churchill je dobio svoje zasluge i počasti. Imenovan je guvernerom tvrtke Hudson's Bay koja je operirala pod engleskim pokroviteljstvom u Sjevernoj Americi, točnije na području današnje Kanade. Ondje je kompanija širila svoje posjede u sjevernoj Kanadi te je imenovala obližnju veliku rijeku po Churchillu koja danas nosi njegovo ime.² Nakon bitke, James Scott, vojvoda od Monmoutha, odveden je u londonski Tower gdje je bio pogubljen 15. srpnja 1685. godine.³ Kako bi se pobunjenici osudili i kako bi se dokazala kraljeva odlučnost u borbi svake unutarnje sile koja može ugroziti Monarhiju, osnovan je sud koji će postati poznat kao "Krvavi sud".⁴ Na njemu je u kraljevo ime, šef pravde bio zloglasni Jeffreys koji je osudio pobunjenike na najgore moguće načine smrti.⁵ Dalo se pogubiti preko 300 ljudi, a većina ostalih je bilo protjerano nakon mučenja koja bi bila izvedena na njima. Niti jednoj stranci u državi se nije svidjelo viđeno.⁶ Prikaz horora je mogao biti viđen kod "Bloody Circuit", to jest krvavog kruga u kojem su obješeni pobunjenici, a protezao se od Somerseta do Dorseta. Takve scene su zgrozile i Churchilla koji je rekao da je i kamen mekši od kraljeva srca.⁷ Osnovan je vojnički logor kraj Londona kojim bi bilo omogućeno kažnjavanje svake buduće pobune ili neistomišljenika Jamesove vladavine. Surovost i manjak širine pogleda bi mogli opisati nadolazeće kratko razdoblje Jamesove vladavine. Nije više mario nakon tih pobuna, hoće li povrijediti zakon ili ne. Svojim kraljevskim prerogativama je izuzeo katolike iz "Test Acta" i jednostavno se više nisu odnosile na njih. Omogućeno je time katolicima da zauzmu važna mjesta u civilnoj i državnoj upravi.⁸ Drukčije tumačeći "Test Act", slijedi napad na obrazovni sustav. Napad na

---

¹ Chandler, D. G. "SOME THOUGHTS ON THE BATTLE OF SEDGEMOOR, 1685." *Journal of the Society for Army Historical Research* 63, br. 55 (1985): 138. – 140.

² Hattendorf, "Churchill, John, first duke of Marlborough".

³ Aladić, "Engleska slavna revolucija", 15.

⁴ Jenkins, *Kratka povijest Engleske*, 147.

⁵ Maurois, *Povijest engleske politike*, 396.

⁶ Jenkins, *Kratka povijest Engleske*, 147. – 148.

⁷ Aladić, "Engleska slavna revolucija", 15. – 16.

⁸ Maurois, *Povijest engleske politike*, 396.

sveučilišta je James II. otpočeo tako što je na Oxfordu primjenio nasilnu izmjenu protestantskih profesora s katoličkim profesorima. Čelnik tog sveučilišta je bio Obadiah Walker koji je zapravo bio protestant, ali se preobratio na katoličanstvo kako bi si zadržao funkciju na sveučilištu. Najbogatiji fakultet na sveučilištu je bio “Christ Church Magdalen” te je na njemu kralj predložio katolika Masseyu dekanatu. Isprve su se žestoko protivili kraljevim prijedlozima, ali su na kraju popustili te je kralj uspostavio katoličko vodstvo na sveučilištu.¹ James II. je učinio veliku grešku kada je dao zatvoriti u londonski Tower sedmero biskupa koji nisu htjeli čitati Deklaraciju o snošljivosti i obzirnosti. Među njima je bio zatvoren i nadbiskup od Canterburya, što je izazvalo veliko negodovanje među pukom. Došlo je do suda kojim su biskupi i nadbiskup oslobođeni, što je izazvalo veliku sreću u narodu. Na dan oslobođenja optuženih biskupa, 30. lipnja 1688. godine, doći će do događaja koji će promijeniti povijest Engleske. Potpisat će četiri velikaša poziv da se William od Orangea uputi u Englesku i uspostavi red koji je prijeko potreban. Potpisnici poziva su bili Lord Halifax, Danby te nitko drugi nego najsposobniji engleski zapovjednik, John Churchill i time metaforički zabija kralju nož u leđa.² Prethodno tomu, Churchill nije htio ni podržati kralja u donošenju novih zakona koji su favorizirali katolike. Čvrsto je bio protiv kraljevih namjera, ali je u to vrijeme kada se sumnjalo da je sudionik urote, izjavio da nikad nebi naškodio kralju, pogotovo nakon svega što su prošli zajedno, ali da mora spriječiti propast državne religije, ali i same države. Kada je kralj shvatio da William od Orangea kreće na invaziju Engleske, krenuo je okupljati vojsku kojoj će vrhovni zapovjednik biti ponovno grof od Favershama, a računao je i na Johna Churchilla kao drugog u zapovjedništvu, međutim Churchill ga je napustio.³ William od Orangea je dugo uživao potporu Engleza dok je katolički kralj radio probleme Anglikanskoj crkvi. Oženjen je bio za najstariju kćer kralja Jamesa II. te je zbog toga održavao stalne političke veze s engleskim strankama i narodom. Marija od Modene, kraljeva žena koja je bila neplodna, iznenada rađa muškog naslijednika što je englski narod okarakterizirao kao nemogućim. Uvjereni su bili u katoličku urotu, jer su se nadali da će princeza Mary naslijediti prijestolje od svog oca.⁴ Dan nakon potpisivanja

---

¹ Aladić, “Engleska slavna revolucija”, 16.

² Maurois, *Povijest engleske politike*, 397. – 398.

³ Hattendorf, "Churchill, John, first duke of Marlborough".

⁴ Maurois, *Povijest engleske politike*, 398. – 399.

poziva, Arthur Herbert je donio pismo Williamu u Nizozemsku te ga upozorio da je veliko nezadovoljstvo i u engleskoj kopненоj vojsci, ali i u mornarici.¹ Zet kralja Jamesa II., William od Orangea, je bio spreman već na poziv, jer je pratio državna zbivanja u Engleskoj. Smatrao je da ako se Engleska okrene katoličanstvu te odbaci protestantizam da će to biti nepravedno protiv samog engleskog naroda. Sam je inače bio veliki kalvinist, a njegova žena Mary, kćer engleskog kralja, također je protestantkinja koja ne podržava vlastitog oca.² Veliku korist od invazije Engleske bi imao William. Bio bi to odgovor na konstantan rat što ga je vodio Luj XIV. protiv Nizozemske. Pod izlikom nelegalnih zakona kojih su izdali Charles II. i njegovi ministri, objavljuje deklaraciju u svom parlamentu 10. listopada i traži podršku svog parlamenta za invaziju na Englesku kako bi riješio vjerske probleme ondje, a i zagospodario bi njihovom državom. Isplovio je 11. studenog prema Engleskoj unatoč prvotnome planu da isplovi 29. listopada jer ga je spriječila velika oluja. Ni na dan samog isplavljanja nije imao sreće jer su ga jake struje odnijele do Brixhama koji nije bio plan iskrcanja njegovih vojnika.³ Prije nego je William sa svojom vojskom dospio u Englesku, 7. studenoga je Charles II. proglasio Johna Churchilla vrhovnim zapovjednikom kopnenih snaga u Salisburyu te će baš od tu Churchill napustiti kralja 24. studenog te se pridružiti Williamu. Kada je to čuo, kralj je naredio da se zauzme sva Churchillova imovina, a kada je ta vijest došla do Churchillove žene, ona i princeza Ana se brzo tjeraju u bijeg do Williamovih snaga.⁴ Kako je kralja napustio jedan od njegovih najlojalnijih ljudi i njegova kći Ana, nije ni čudo da su ostali engleski društveni slojevi polako napuštati kralja. Mnogi su ljudi ostali na strani kralja, a sami su Englezi bili premoreni od prošlog građanskog rata. Narod je htjeo izbjeći krvoproliće, stoga je William stvorio uvjete kralju za bijeg.⁵ Mислеći da se neće moći izvršiti legalna predaja vlasti, kralj nosi sa sobom "Veliki kraljevski pečat" te ga prilikom bijega baca u rijeku Temzu. Pečat je bio Parlamentu od iznimne važnosti jer se sam Parlament nije mogao sazvati bez njega.⁶ Vojsku je raspustio u nadi da se stvori anarhija u zemlji, ali čim se Churchill stavio na raspolaganje Williamu, daje mu zadaću da reorganizira vojsku kako bi se stabiliziralo

---

¹ Aladić, "Engleska slavna revolucija", 17.

² Maurois, *Povijest engleske politike*, 398.

³ Aladić, "Engleska slavna revolucija", 17.

⁴ Hattendorf, "Churchill, John, first duke of Marlborough".

⁵ Maurois, *Povijest engleske politike*, 399.

⁶ Aladić, "Engleska slavna revolucija", 18.

stanje u zemlji.¹ Kraljev bijeg u Francusku je ostavio engleski tron praznim i sada se čekalo što će se odlučiti. Torijevci su se vodili doktrinom o božanskom pravu vladara i tražili su regenstvo dok su wigovci smatrali da je monarhija ugovor između kralja i naroda te da preko svojih zastupnika imaju pravo svrgnuti kralja.² Na kraju William uzima stvar u svoje ruke i saziva skupštinu na kojoj će se odlučiti budućnost Engleske. Nudilo se par opcija između kojih i povratak Jakova II., ali da vlada pod zadanim uvjetima, ne pokušavajući rušiti Anglikansku crkvu. Neki su smatrali nužnim da je prijelaz vlasti na nasljednike potreban, ali uz uvjet vladanja regenta.³ Konačno je došlo do rješenja koje je predložio već spomenuti Danby. Smatra se da je kralj dobrovoljno abdicirao te će njegova kćer Mary naslijediti prijestolje. Ona nije htjela sama vladati, već sa svojim suprugom. On nije htio biti samo princ – suprug stoga im je omogućeno da zajedno vladaju.⁴ Dva dana prije priznavanja njihove vladavine, William je Churchilla proglasio grofom od Marlborougha, titulom kojom će kasnije steći slavu diljem Europe. Za razliku od James II., novi vladar William nije uveliko favorizirao Churchilla. Unatoč što mu je dao novu titulu i unaprijedio njegov položaj, nije ga previše volio jer ipak je činjenica bila da je Churchill izdao svog kralja kojem je bio i prijatelj, pa zašto ne bi i njega? Suočiti će se Churchill s novim rivalstvom na kraljevom dvoru, točnije s Elizabeth Villers i Hansom Willemom Bentnickom.⁵ Mora se naglasiti značaj “Slavne revolucije” jer njome nije došlo do velikog krvoprolića kao u Francuskoj revoluciji, već se donekle mirno promijenila apsolutistička vlast koja nije imala tolerancije da donese zakone, već ih je samovoljno odbacivala. Odvojiti će se napokon religija od države te će zavladati mir. Ova revolucija je bila temelj današnjem parlamentarom sustavu koji se na pravi način krenuo razvijati tek nakon nje. Parlament će dobiti na najvišoj važnosti s budućim donešenim zakonima te ih kralj neće moći lako odbaciti kao što je prije mogao.⁶

---

¹ Hattendorf, "Churchill, John, first duke of Marlborough".

² Maurois, *Povijest engleske politike*, 399. – 400.

³ Aladić, “Engleska slavna revolucija”, 18.

⁴ Maurois, *Povijest engleske politike*, 400.

⁵ Hattendorf, "Churchill, John, first duke of Marlborough".

⁶ Aladić, “Engleska slavna revolucija”, 19.

6. VLADAVINA WILLIAMA I MARIJE

Završetkom engleske “Slavne revolucije”, mnogi su građani Engleske bili više nego zadovoljni. Nije došlo do krvoprolića koje je bilo moguće i veoma izgledno, već se na najmirniji način prenila vlast, ali ovoga puta na stranog državnika, Williama od Orangea.¹ Iako je bio unuk Charlesa I., Englezi su ga uvijek smatrali strancem. Znao je parlamentarce, živcirati svojom pojavom i osobnošću. Za parlamentarce koji su proslavili “Slavnu revoluciju”, koji su bili odveć po karakteru veseli i razuzdani, William je bio samozatajan, šutljiv, a dokazan vojskovođa kojeg nisu tek tako prihvatili. Morali su se izdati posebni aktovi kojim bi se državi osigurao mir te da se pronade način kojim bi se omogućilo da država istovremeno bude monarhija i republika jer poučeni prošlim događanjima i ratovima, previranjima vlasti kad ni jedan od tih sustava nije isključivo donio mir.² Ne riskirajući nove vjerske probleme u državi, parlament prvo donosi akt kojim će se uspostaviti Sloboda vjeroispovjesti. Poznat će biti kao “Akt o snošljivosti”. Njime je i dalje isključeno svako djelovanje katolika, ali je omogućena slobodna vjeroispovjest kvekera, samostalaca te baptista koji su zapravo bili protestantski otpadnici Anglikanske crkve. Akt je zapravo osigurao da nijedan katolik ne bude više na vlasti.³ Uvjet za dolazak Williama i Mary na prijestolje je bilo prihvaćanje deklaracije znane kao “Bill of Rights”. Tom deklaracijom se smatralo da će parlament imenovati kralja i određivati ga ugovorom te se više monarhija neće kao prije poimati na temelju milosti Božje, što će biti veliki udarac torijevcima.⁴ U prijevodu “Deklaracija prava” je sadržavala tekst u kojem su opisana nedjela bivšeg kralja katolika, Jamesa II.⁵ Nadalje, deklaracijom kralj više nije mogao amnestirati biskupe koje bi osudio Donji dom Parlamenta. Proglašena je sloboda tiska, te vladar nije smio u vrijeme mira držati stajaću vojsku u pripravnosti.⁶ Godine 1694., doći će do objave “Trogodišnjeg akta” kojim će biti predviđeno da se parlament mora sazvati najmanje jednom u tri godine i time je parlament dobio na moći i to će biti temelj parlamentarne monarhije u kojoj je nužno

---

¹ Jenkins, *Kratka povijest Engleske*, 150. – 151.

² Maurois, *Povijest engleske politike*, 413. – 414.

³ Jenkins, *Kratka povijest Engleske*, 151.

⁴ Goldstein, *Povijest - doba apsolutizma (17. stoljeće)*: 10. knjiga, 542.

⁵ Maurois, *Povijest engleske politike*, 414.

⁶ Aladić, “Engleska slavna revolucija”, 19.

suradivanje kralja i parlamenta.¹ Veliki nedostatak je bio u tome što je Williamu bilo onemogućeno od strane parlamenta da stvori grupu kraljevih savjetnika s kojima bi lakše vukao državne konce. Parlamentist imena Sunderland, bio je predložio stvaranje takve grupe koja bi bila ministarsko vijeće i čiji bi članovi bili u većinskoj vladi Parlamenta. Zastupnici Parlamenta su to okarakterizirali kao moguću urotu te su to onemogućili “Impeachmentom” kojim je omogućeno kažnjavanje ministara kojima bi se dokazalo da su napravili pogreške tijekom službe. Zaokret se dogodio u političkoj ideologiji pojedinih stranaka Parlamenta. Stranka koja je favorizirala općenito kralja, torijevci, morali su nakon bijega Charlesa II. birati između Haaga i Rima te su se na kraju odlučili za Williama jer su čvrsto bili za anglikanizam. Nikad se nisu u suštini pomirili s tom odlukom i bili su u konstantnom uvjerenju da će se netko iz loze Stuarta vratiti na prijestolje. Suprotna njima, stranka koja je uvijek bila općenito kritična prema kralju, vigovci, dolazi do preobrata u svojoj političkoj ideologiji te sada čvrsto podupiru kralja stranca. Ključna stvar je bila u tome što nisu htjeli da se dogodi povratak loze Stuarta na prijestolje. Vidjeli su Williama kao spasitelja protentantizma. Većinom u Parlamentu, vigovci su uspjeli u ostvarivanju svojeg bitnog projekta, a riječ je bila o osnutku Engleske narodne banke koja je bila čista suprotnost dotadašnjoj engleskoj praksi koja se oslanjala na veći broj malih banaka. Osnutok Engleske narodne banke će nestati male banke od kojih su se neke bavile isključivo određenoj vrsti dobara poput “Goldsmitha”, to jest zlatara koji bi financirali kralja zlatom, a zauzvrat bi se bogatili na tim posuđivanjima, zapravo vrsti kredita. Zlato bi kralj uzimao kako bi mogao financirati svoju vojsku za ratove koji su izdavali ogromne troškove. Narodna banka je sama mogla financirati troškove skupih ratova, a nastala je po uzoru na banku u Amsterdamu iz koje bi William dobivao novac za svoje dotadašnje ratove.² Ne prežaleći ovakav razvoj situacije te vigovsku podršku kralju, torijevci pod vodstvom političara Danbya se žestoko opiru ovakvoj vrsti financiranja pod izlikom da će se sama država previše zadužiti te da nema vlastite rezerve, ali u suštini su oni zapravo samo bili oporba koja je htjela postati nadmoćnija većina u Parlamentu.³ Novi kralj je naišao na oporbu u svećenstvu prilikom dolaska na vlast.

---

¹ Jenkins, *Kratka povijest Engleske*, 151.

² Maurois, *Povijest engleske politike*, 414. – 417.

³ Jenkins, *Kratka povijest Engleske*, 152.

“Non jurors” kako su se nazivali biskupi koji nisu htjeli prihvatiti novog kralja te su bili prognani. Našao se u suočavanju i s jakobitima, a većina torijevaca su bili prikriiveni jakobiti. Iz samog naziva možemo zaključiti da su to bili pristalice bivšeg engleskog katoličkog kralja Jakova II., to jest Jamesa II. Većina jakobita bi stupila u kontakt s bivšim kraljem kada im sadašnji kralj William nebi podario povlastice, poglavito u velikaškim redovima. Prognani kralj se tada nalazio u Saint – Germanu u Francuskoj. Upravo zbog njih, James II. će dobiti vjetar u leđa te će pokrenuti pobunu u Irskoj gdje će imati potporu irskih katolika koji su činili većinu irskog stanovništva.¹ Rasplamsavanjem pobune, kralj William je svog briljantnog vojnog zapovjednika kojem nije bio sklon, Marlborougha, poslao u Flandriju gdje je zapovijedao s 6 000 engleskih trupa u ratu u kojem su se engleske snage borile na strani Nizozemaca protiv Francuza. Sarah Churchill je rodila kćer Mary za vrijeme Johnovog boravka na kontinentu te se još više povezala s princezom Anom. Pomoći će joj u stvaranju financijske neovisnosti u slučaju ako se što dogodi s Williamom i Mary, ali će to imati kasniji utjecaj na zahlađenje odnosa između dvije sestre. Nikada John Churchill nije izgubio bitku do sada pa se tako nastavilo i u europskoj kampanji gdje je skupa s englesko – nizozemskim snagama odnio pobjedu u bitci kod Walcourta koja će se odviti 15. kolovoza 1689. godine. Postojala je prijetnja da pobuna u Irskoj bude uspješna, stoga će to natjerati kralja Williama da ode osobno u rat protiv snaga Jamesa II. koji ima podršku Iraca te francuske snage stoje iza njega predvođene jakom francuskom mornaricom Luja XIV. Natjerat će to Williama da pozove Churchilla nazad u englesku te da postane vrhovni zapovjednik cijele vojske u Engleskoj kako bi branio svoju državu od neprijatelja dok je sam u ratu protiv pobunjenika. Imenovan je Churchill i u vijeće koje je brojilo devet osoba koji su osobno savjetovali kraljicu Mary u njenim odlukama dok joj je muž na bojišnici.² Doći će do odlučujuće bitke u irskoj u bitci kod Boyne gdje će William poraziti Jamesove snage te će rat ići samo u Williamovu korist jer su se pobunjenici od tog trenutka trebali konstantno povlačiti.³ Imenovanjem kao savjetnik u vijeće koje će savjetovati kraljicu Mary, Churchill je htio iskoristiti tu poziciju kako bi nagovorio kraljicu u poduzimanju sljedećih koraka dok njenog supruga nema u

---

¹ Maurois, *Povijest engleske politike*, 415. – 418.

² Hattendorf, "Churchill, John, first duke of Marlborough".

³ Maurois, *Povijest engleske politike*, 418.

prijestolnici. Strah od velike invazije Francuza će se pojaviti u Engleskoj, a uzrokovan će biti engleskim gubitkom u bitci kod Beachy heada. Ondje će englesko – nizozemske snage biti potučene, ali će tada Marlborough odlučno djelovati te će skupiti 6 000 vojnika i organizirati obranu od mogućeg napada Francuza. Oni će odustati od invazije, a Marlborough će otići u Irsku pomoći kralju da dokrajči pobunu. Vijeće nije bilo naklonjeno ideji da Marlborough napusti Englesku, ali je kraljica Mary odobrila njegov odlazak. U Irsku će doći 22. rujna, točnije u luku Cork. Ondje će se naći u zapovjednom lancu koji će biti sastavljen od njega, Ferdinanda Wilhema, vojvode od Wurtemberg – Neustadta te Goderta van Reede. Lukavom sposobnošću manipuliranja će Marlborough doći do najvećeg utjecaja u tom zapovjednom lancu. Njegove odluke zauzimanja grada Kinsalea, će uroditi plodom jer će se u potpunosti odbiti francuski napadi.¹ Irska će ponovno biti u engleskim rukama. Zbog pobune koju su Irci izazvali, engleski parlament će proglasiti rigorozne vjerske zakone koji će biti upereni protiv irskih katolika, ali će proglasiti i zakone koji će se nepovoljno odraziti na irsku trgovinu zbog koje će nastati velika glad u Irskoj. William koji je okrunjen bio kao William III., je mogao samo gledati te poteze parlamenta. Sam je htio dati slobodna prava irskom narodu te kao tolerantan vladar, htio je dozvoliti ograničen stupanj vjerske tolerancije s obzirom da se radi o pretežno katoličkom narod, ali je naišao na žestok otpor Parlamenta koji je potom izglasao navedene zakone.² Ponovnim osvajanjem Irske, William II. je nagradio unaprijeđenjima neke svoje zapovjednike, ali ne i Churchilla u kojem je video konkurenciju zbog svojih sposobnosti, ali i čežnjom za uspjehom. Vidjevši da je nezasluženo, može se reći, odbačen sa strane, Marlborough stupa u kontakt s jakobincima. Nisu mu jakobinci mnogo vjerovali, ali su održavali kontakte s njime zbog njegovih dobrih odnosa s princezom Anom koja bi mogla biti potencijalni faktor povratka loze Stuart na prijestolje u budućnosti. Ponovno je Marlborough ustupio time u kontakte koji su bili povezani s prognanim kraljem Jamesom II. kojeg je Marlborough već jednom izdao. Ugled mu se kod Jamesa II. popravio kada je čuo da Marlborough nagovara princezu Anu da se pomiri sa svojim ocem te stupi s njime u kontakt. Sumnja je postala sve veća kod kraljevskog bračnog para u svezi Churchilla, te u skorije vrijeme dolaze do informacija da je Churchill u kontaktu s neprijateljima. Prvo

---

¹ Hattendorf, "Churchill, John, first duke of Marlborough".

² Maurois, *Povijest engleske politike*, 418. – 419.

su htjeli odmaknuti princezu Anu od njene dvorske dame, Churchillove supruge. Nagovoarali su ju da otpusti Sarah Churchill iz svoje službe, ali je ona to tvrdoglavo odbijala. Koliki je samo utjecaj Churchilla bio u vojsci, govori činjenica da su se William i Mary bojali kako nebi on okrenuo cijelo nizozemsko i englesko zapovjedništvo protiv njih. Morali su brzo reagirati te je poslana kraljevska poruka na posjed Churchillovih kako je otpušten iz službe te je optužen za korumpiranost i time mu je iznesena kazna u iznosu od otprilike 10 000 sterlinga. Zatvoren će biti Churchill u londonskom Toweru, zatvoru u kojem su bili smješteni najveći neprijatelji engleskog naroda. Ono što je prethodilo tomu su informacije Roberta Younga koje su se temeljile na pismima u kojima je opisan plan svrgavanja kraljice i kralja, a bilo je potpisano od strane Marlborougha. Izgledala je to kao neizlazna situacija za Johna Churchilla, ali se pokazalo s vremenom da su pisma krivotvorena te je on pušten iz zatvora uz jamčevinu od 6 000 sterlinga. Kako se već obogatio dovoljno, nije mu bio problem platiti jamčevinu, ali je dobio tužnu vijest za vrijeme svog boravka ondje. Umro mu je sin Charles. Nakon zatvora, Churchill je javno napadao pojedine osobe iz parlamenta, smatrajući da su oni krivi za lažne optužbe koje su iznesene protiv njega, ali sam Churchill je može se reći, dovoljno mutna osoba da igra na dvije strane. Pokušava se ponovno vratiti na dvor, a u isto vrijeme je navodno umješšan u davanje važnih informacija Francuzima koji saznajući da će ih William napasti u Brestu, organiziraju svoju obranu. Ondje je poginuo zapovjednik engleskih snaga, general Thomas Talmash, veliki Churchillov rival koji ga je sputavao u njegovim ambicijama. Prezirao je Talmasha jer je on bio zapravo jedini engleski zapovjednik koji je imao apsolutno kraljevo povjerenje.¹ Prošlo je već više od tri godine nove vladavine kraljevskog bračnog para, te su oni počeli živjeti poprilično tipično za Stuarte. Značilo je to, raskošan život. Više se sviđao Williamu čišći zrak u Kensingtonu nego u gradskoj rezidenciji u Westminsteru. Angažirao je potom arhitekta Wrena da mu projektira novu rezidenciju u Kensingtonu. Prezirući Luja XIV., dat će da se napravi njegova slika na kojoj će biti prikazan kao Aleksandar Veliki koji će pod nogama gaziti francuskog kralja. Ne mogavši podnijeti kraljevu aroganciju, princeza Ana i Sarah su ga nazivali Calabinom, likom nalikom na čudovište iz Sheasperove "Oluje".² Sudbina Churchilla će se polako okrenuti sa smrću

---

¹ Hattendorf, "Churchill, John, first duke of Marlborough".

² Jenkins, *Kratka povijest Engleske*, 152.

kraljice Mary koja je umrla 28. prosinca 1694. godine od velikih boginja.¹ Vijest o smrti kraljice je potresla kralja Williama koji je mnogo bio vezan za nju te je čak razmatrao mogućnost o stalnom povratku u Nizozemsku.² Njenom smrću doći će do pomirbe između Williama i Ane, ali se neće istog trenutka poboljšati položaj Churchilla. Nova urota će se stvoriti protiv kralja, a glavni pokretač urote je bio Sir John Fenwick, osoba s kojom je Marlborough imao spomenuti duel na početku svoje vojne karijere. Nakon što je uhvaćen, Fenwick će se suočiti s optužbama, a kako bi pokušao pridobiti kraljevu milost, navodi da su u urotu osim njega umiješani bili Shrewsbury, admiral Russel te Goldophin, dobar prijatelj Churchillovih i kraljev osobni savjetnik. Uz njih je kao zadnji bio naveden i Churchill. Nije bilo dovoljno dokaza za optužiti ostale te je Fenwick osuđen na smrt. Marlborough se ponovno uspio izvući te je to već treća velika urota protiv kralja u kojoj je moguće da je bio sudionik. Preko Goldophina i princeze Ane, Churchill će ponovno dobiti šansu biti u kraljevoj službi 1698. godine, a čak će iste godine biti imenovan lordom pravde Engleske što znači da je zapravo postao član regenstva države dok je kralj u inozemstvu u vremenu od 20. srpnja do 3. prosinca 1698. godine. Dodatne političke veze je htio Marlborough osigurati ženidbom svoje djece za državne moćnike. Njegova najstarija kćer se udala za sina Goldophina, a mlađa kćer za udovca lorda Charlesa Spencera koji je trebao naslijediti grofa od Sunderlanda. Došlo je do pitanja nasljedstva kada je preminuo jedini sin princeze Ane, jedanaestogodišnji vojvoda od Gloucestera od posljedice zaraze velikih boginja. Pitalo se tko će naslijediti krunu kada je jasno da nema više nasljednika loze Stuarta.³ Došlo je do rješenja posebnim državnim aktom poznatim kao "Act of Settlement" iz 1701. godine. Njime je propisano da krunu nikako ne može naslijediti katolik. Vlast će preuzeti princeza Ana nakon Williamove smrti, a nakon njene smrti, vlast će doći u ruke hanoverske plemićke obitelji, točnije Sofiji, unuci kralja Jamesa I.⁴ Uvjet za preuzimanje vlasti je potpuno prihvaćanje anglikanske vjere te se Parlament "Aktom o nagodbi" dodatno ojačao time što vladar može samo uz Parlamentovu privolu ići iz države ili pokrenuti rat.⁵

---

¹ Hattendorf, "Churchill, John, first duke of Marlborough".

² Jenkins, *Kratka povijest Engleske*, 152.

³ Hattendorf, "Churchill, John, first duke of Marlborough".

⁴ Maurois, *Povijest engleske politike*, 422.

⁵ Jenkins, *Kratka povijest Engleske*, 153.

7. RAT ZA ŠPANJOLSKO NASLJEĐE

Rat koji se čekao već skoro preko četrdeset godina je bio rat koji će biti kasnije poznat pod nazivom “Rat za španjolsku baštinu”. Ono što je prethodilo ratu je bio takozvani “Devetogodišnji rat” koji je vođen primarno između Francuske Luja XIV. i Williama III. koji je iza sebe imao Englesku i Nizozemsku. Francuski kralj Luj XVI. je htio pod svaku cijenu proširiti svoje granice te je zapravo za čitave svoje vladavine vodio ratove. Mirom u Rijswijku 1697., završetkom spomenutog rata, morao je Luj XVI. vratiti pojedina osvojena područja poput Luksemburga kojeg vraća u posjed Španjolske, Pinerolo vojvodi od Savoje te Lorraine i druga područja. Neće proći ni tri godine od tog mira i doći će do onoga zbog čega su se svi europski vladari pribojavali. Umro je 1700. godine kralj Karlo II. koji je bio plod incesta zbog čega nije ni mogao reproducirati vlastitog nasljednika.¹ Nestankom španjolske loze koja je zapravo bila dio habsburške loze, Luj XIV. nije htio dopustiti da se Habsburgovci vrate na španjolsko prijestolje.² Zapravo su glavni pretendenti za prijestolje bili upravo on i Leopold I., austrijski nadvojvoda, koji su oženili španjolske princeze. U cijelu priču su se uključili Englezi i Nizozemci koji su htjeli proširiti svoja trgovačka područja i koji će odigrati velike uloge u skorim događanjima. Vladari europskih zemalja su bili u pripravnosti dok se čeka smrt kralja Karla II., ali stvar nisu htjeli prepustiti slučaju te će doći do raznih diplomatskih sastanaka i odredbi kako bi se spriječio rat koji prijete. Potpisan je sporazum u Haagu 1. listopada 1698. godine kojim je predviđeno kome od europskih vladara što pripasti. Sporazumom je dogovoreno da će sama Španjolska pripasti bavarskom vojvodi dok bi Milansko Vojvodstvo bilo prepušteno austrijskom nadvojvodi Karlu, a Filip Anžuvinc koji je bio unuk kralja Luja XIV., bi dobio Siciliju, Toskanu i Napulj.³ Kada je sve naizgled bilo dogovoreno, umire petogodišnji bavarski nadvojvoda i praktički njegova smrt ugrožava cijeli sporazum. Potom su se vodeći europski vladari htjeli brzo dogovoriti kako ne bi eskalirao sukob. Wiliam III. i Luj XIV. su namjeravali zajedno rascjepkati te

---

¹ Goldstein, Ivo, ur. *Povijest - doba prosvjetiteljstva (18. stoljeće)*: 11. knjiga. Zagreb: Jutarnji list, 2008. 179. – 180.

² Zollner, Erich, Schussel, Therese. *Povijest Austrije*. Prijevod: Vlatka-Ana Dujčić, Sonja Ledinčić. Zagreb: Barbat, 1997. 178.

³Goldstein, *Povijest - doba prosvjetiteljstva (18. stoljeće)*: 11. Knjiga, 180.

podijeliti Španjolsku, ali se stvar dodatno zakomplicirala jer su španjolski ministri, ne želeći krvoproliće u svojoj domovini, ishodili od kralja Karla II., na smrtnoj postelji, oporuku koja je sadržavala odgovor kome je ostavljena Španjolska. Oporukom je Španjolska ostavljena vojvodi od Anjoua, Filipu. U slučaju da Filip odbije prijestolje, Španjolska se prepušta austrijskom nadvojvodi Karlu. Shvativši da Španjolska ne smije doći u habsburške ruke, Luj XVI. šalje svoje trupe na područje Španjolske te priznaje Jamesa III., sina Jamesa II., za zakonitog engleskog kralja čime je izazvao bijes Williama te Englesku i Nizozemsku odveo u rat.¹ Stvorit će se savezništva te će tako Francuska na svojoj strani imati Bavarsku i Koln, a također i Portugal te Savoju koji će kasnije, to jest 1702. godine promijeniti stranu te stati na stranu Velike Alijanse koju su činili Sveto Rimsko Carstvo, Engleska i Nizozemska. Prijetnja s kojom će se suočiti Habsburška Monarhija odmah u počecima rata je bila buna izazvana od strane Franje II. Rakoczyja, mađarskog velikaša, unuka čuvenog Petra Zrniskog, a bit će financirana od strane Luja XIV.²

7.1. NOVA KRALJICA

Dogodilo se neočekivano, nešto što nitko nije očekivao u Engleskoj. Kralj William III. je jahao svojega konja u richmondskom parku, ali se konj spotakao te su kralj i konj pali na tlo. Slomljena se ključna kost kralju te je zbog te posljedice dobio i upalu pluća te na posljetku umro.³ Zakonom o nagodbi, prijestolje je naslijedila princeza Ana koja je sada postala kraljica Ana.⁴ Ona je bila vrlo jednostavna vladarica, ali shrvana je bila smrću svoje djece što ih je imala sa svojim mužom, danskim princom.⁵ Bila je totalna suprotnost u pogledu političke ideologije u odnosu na svog prethodnika Williama III. Čvrsto je podupirala torijevece, a uz njih i anglikansku crkvu. Bivši kralj je za razliku od nje podupirao vigovce, najviše iz razloga što su mrzili jakobite, ali i zbog činjenice da je u njima našao podršku i način financiranja za

---

¹ Maurois, *Povijest engleske politike*, 422.

² Zollner, Schussel, *Povijest Austrije*, 178.

³ Jenkins, *Kratka povijest Engleske*, 153.

⁴ Maurois, *Povijest engleske politike*, 422.

⁵ Jenkins, *Kratka povijest Engleske*, 153.

svoje ratove u Europi. Nasljednica Ana je bila udata za danskog princa Geoga koji se pokazao u konačnici da je potpuno nepouzdana osoba od nikakve koristio.¹ Na dvoru je imala veliko prijateljstvo sa Sarom Churchill čije je prijateljstvo trajalo već preko dvadeset godina. Uz to je bila i u dobrim odnosima s lordom Godolphinom koji je bio prvi ministar i svojta Churchillovih.² Prema svojoj prijateljici Sari, nije gajila samo prijateljstvo već možemo reći neku vrstu platonske ljubavi. Oslovljavala ju je s Mrs. Freeman.³ Ne samo da je Marlborough poboljšao odnose s bivšim kraljem pred njegovu smrt te mu služio kao diplomat u Nizozemskoj gdje je pregovarao s austrijskim, ali i francuskim ambasadorima, nego je postao uz svoju ženu i Godolphina glavni savjetnik nove kraljice. Pitanje je bilo tko će u ratu, koji je već u tijeku, voditi ujedinjene vojske? Veliku želju je imala kraljica da njen muž bude glavni zapovjednik svih ujedinjenih vojski, ali Nizozemci su znali da je danski princ nesposoban za tu funkciju te odbijaju taj prijedlog. Fridirik I., vladar Pruske, će sebe ponuditi za glavnog zapovjednika, ali su englezi odbili njegov prijedlog. Rješenje se našlo upravo u Marlboroughu koji će postati glavni kapetan – general ujedinjenih snaga s plaćom od 10 000 sterlinga godišnje. To će samo povećavati Marlboroughovo bogatstvo. Početna vojna kampanja je krenula upješno po Churchilla, jer zapovjedajući englesko – nizozemskim snagama, ostvario je nekolicinu ratnih podviga. Ispočetka su Nizozemci bili sumnjičavi prema njegovoj taktici, ali ga to nije pokolebalo u njegovom naumu. Redom je sve do studenog 1702. godine osvojio gradove Stevensweert, Roermond te naposljetku Liege. Sljedećeg mjeseca ostvarivši velike pobijede na bojišnici, htio se vratiti u Haag. Na putu prema Haagu zaustavila je francuska patrola Churchilla i nekolicinu njegovih podređenih. Srećom se jedan Irac nalazio u francuskoj patroli koji je bio deserter nizozemske vojske. Prihvatio je Marlboroughov prijedlog da ako ih uspije pustiti da slobodno odu, biti će nagrađen novčanom nagradom te će se moći vratiti u nizozemsku vojsku i uz to će biti promoviran. Mladić je prihvatio ponudu te se Marlborough izvukao iz neprijateljskog okruženja.⁴ Tada će se vratiti u London gdje će ga kraljica Ana zbog ratnih zasluga i uspješne vojne kampanje u Flandriji, proglasiti prvim vojvodom od Marlborougha. Odmah će postati

---

¹ Maurois, *Povijest engleske politike*, 422.

² Jenkins, *Kratka povijest Engleske*, 154.

³ Maurois, *Povijest engleske politike*, 424.

⁴ Hattendorf, "Churchill, John, first duke of Marlborough".

živući nacionalni junak Engleske zahvaljujući slobodnom tisku koji je omogućen samo nekoliko godina prije. Novine poput "London Gazette" i "Daily Couranta" će gotovo svakodnevno pisati o Marlboroughovim podvizima u inozemstvu te će zbog toga doći do njegove velike popularnosti i slave u državi, ali i u cijeloj Europi.¹ Ne samo da je proglašen vojvodom od Marlborougha, već mu je kraljica odobrila godišnju naknadu od 5 000 sterlinga u trajanju sve do njegove smrti, međutim Parlament je poništio kraljičino odobrenje jer bi Marlborough postao instantno najmoćnija osoba uz kraljicu u državi. Kraljica je bila bijesna te je ponudila Marlboroughu da će mu sama plaćati određenu svotu novca iz svog privatnog fonda. On to odbija samo kako bi kraljica bila u uvjerenju da se radi o nadasve časnoj osobi. Vojvoda je imao sasvim uspješnu vojnu karijeru, ali njegov osobni život je bio prožet obiteljskim tragedijama. Spremajući se za novu vojnu akciju, jedini preživjeli sin John mu umire od velikih boginja. Shrvani, vojvoda i Sarah ozbiljno razmišljaju o mirovini, ali ih kraljica nagovara da ne smiju napustiti nju i njenog muža.²

7.2. NASTAVAK VOJNE KAMPANJE

Poštujući kraljicu, Marlborough se upućuje ponovno na kontinent gdje će se engleski i nizozemski generali dogovoriti da se jedna vojska smjesti na rijeku Maas, a druga na rijeku Rajnu. Plan je bio da Marlborough s Rajne krene te se združi s drugom vojskom u opsadi Antwerpa kako bi se stvorio pogodniji logistički kamp združenih vojski. Zbog raznih faktora poput iscrpljenosti i lošeg vremena, ali i preambicioznog plana, plan se nije uspio realizirati te su čak Francuzi nanijeli veliki poraz snagama nizozemskog generala Wassenaer-Opadama kod Ekerena. Unatoč porazu, Marlborough je sa svojim saveznicima osvojio Huy i Limburg te se vratio ponovno u London kako bi sudjelovao u dobrodošlici austrijskog nadvojvode Karla. Tijekom 1703. – 1704., Marlborough se suočio s mnogo pretjeranih zahtjeva koji su mu bili nadmetnuti od strane političkog vrha. Nije mu pomoglo ni to što je imao osobnih

---

¹ Roeder, Tobias. Scipio or Crassus? The Contested Heroic Image of John Churchill, 1st Duke of Marlborough (1650-1722), *Journal: Society for Army Historical Research*. (2017) : 1. – 2.

² Hattendorf, "Churchill, John, first duke of Marlborough".

problema i razmirica s ženom s kojom je kraljica Ana počela zahlađivati odnose. Frustrirana je Sarah bila što pada u sjenu drugih dvorskih dama. Također je htjela još jedno dijete s Johnom, ali njega nije bilo nikako doma kako je bio prezaposlen vojnom kampanjom. To je utjecalo na njihov odnos, ali je Marlborough slao pisma u kojima joj je pokušavao objasniti da moraju ostati čvrsti unatoč svim tragedijama koje su se dogodilo te da moraju imati razumjevanja jedan za drugoga. Prelaskom Portugala na stranu saveznika u svibnju 1703. godine, iskristalizirat će se namjere saveznika. Portugalskim savezništvom dobit će se pomorska vojna pomoć i snaga na Mediteranu, ali će imati i njihovu vojnu pomoć koja bi napala jugozapadni dio Španjolske. Ne samo što im je to savezništvo pomoglo s dobivanjem vojne pomoći već tim savezništvom namjeravaju pridobiti i Savoju na svoju stranu, što će se u konačnici i dogoditi. Tako bi se cijela Francuska našla u neprijateljskom okruženju i teško bi joj se bilo koncentrirati u organiziranju većih napada na određena mjesta jer kako su okruženi sa svih strana, moraju ostavljati vojnike da čuvaju zemlju.¹ Mora se spomenuti i nova vrsta ratovanja, a radilo se o takozvanom pokretnom ratu. Takav princip ratovanja je bio stran starijim načinima, jer je došlo do izuma puški ostraguša te bajonete koje su zamijenile dotadašnje muškete.²

7.3. BITKA KOD BLEINHEIMA

Došlo je do kritiče točke u ratu kada je Habsburška Monarhija bila suočena s dvije velike prijetnje. Prva je bila ta što se suočavala s unutaršnjim državnim problemima, to jest bunama na području Ugarske koje je izazvao već spomenuti Ferencz Rakoczy. Druga je prijetnja bila opasnost od Bavarske.³ Maximilian II Emanuel, Izbornik Bavarske je htio osigurati kraljevski status svojoj dinastiji Wittelsbach. Skoro je i uspio u tomu kada je 1698. godine u Haagu, odlučeno da će njegov sin naslijediti španjolsko prijestolje nakon smrti

---

¹ Hattendorf, "Churchill, John, first duke of Marlborough".

² Maurois, *Povijest engleske politike*, 426.

³ Đuričić, Siniša. "BITKA KOD BLEINHEIMA 1704.: TRIJUMF DVA GENIJA". Academia.edu https://www.academia.edu/44150834/BITKA_KOD_BLEINHEIMA_1704_TRIJUMF_DVA_GENIJA (pristupljeno 2. srpnja 2024.).

Karla II., međutim mladi petogodišnji princ je preminuo iduće godine te se sporazum promijenio. Bavarski Izbornik se ponudio Francuskoj i Austriji, a zauzvrat je htio prijestolje. Austrijanci su ga odmah odbili pa se priklonio Francuzima u ratu.¹ Kada je prijetnja postala sve veća, kada je postojala mogućnost da se spoje vojske Emanuela od 45 000 vojnika, marsala Tallarda i maršala Marsina s isto otprilike vojnika, Princ Egen Savojski je pozvan hitno u Beč. Grof Wratislaw, austrijski ambassador u Londonu je pozivao Engleze i Nizozemce u pomoć. Englezi šalju vojvodu od Marlborougha u pomoć, a on se već dvije godine aktivno dopisivao s Eugenom te su izražavali diljenje jedan prema drugome. Njih dva su se odlučili za napadanje samog srca Bavorske kako bi se otklonila prijetnja opsade Beča s kojom su se Austrijanci već susreli 1683. godine.² Princ Badena, Ludwig je predložio plan u kojem bi on sa svojim trupama ušao južno od Ulma, preko rijeke Iller u Bavarstvu. Planom bi Marlborough sa svojim trupama morao napasti Ulm dok bi princ Eugen osigurao zapadnu granicu Bavorske. Plan je došao na odobrenje vodećih ljudi savezništva, ali je Marlborough pristao samo na marširanje sa svojim trupama uz Dunav dok će Ulm zauzeti samo ako bude od potrebe, a svoj plan nije htio otkriti Nizozemcima koji su se borili uz njega već im je plan otkrio tek kad su zajedno prešli Rajnu i došli do Konlenza. 26. svibnja 1704.³ Jasno nam je da je prijedlog Princa Ludwiga prihvaćen. Postavljen je i kao glavni zapovjednik cijele carske vojske. Eugen mu je bio podređeni, ali je dobio uputstva od državnog vrha da se ne treba svaki put usuglasiti s princom jer je Beč znao da Ludwig gaji određene simpatije prema Maximilianu Emanuelu. Shvativši da Marlborough ne namjerava prijeći preko Meuse, francuski maršal Villeroy šalje poziv u pomoć, a maršal Tallard prelazi Rajnu kako bi mu pomogao.⁴ Majstorska logistika ujedinjene vojske je bila zaslužna za mirno ujedinjenje vojski Eugena i Marlborougha te princa Ludwiga. Napokon su se prvi puta sreli u vojnom kampu Marlborougha kod Mindelsheima 10. lipnja 1704. godine.⁵ Ondje im je vojvoda pripremio inenađenje s organiziranjem posebnog banketa za svoje goste. Princ Eugena i vojvoda od Marlborougha će od tada stvoriti veliko prijateljstvo te će ga Eugen

---

¹ Hattendorf, "Churchill, John, first duke of Marlborough".

² Đuričić, "BITKA KOD BLEINHEIMA".

³ Hattendorf, "Churchill, John, first duke of Marlborough".

⁴ Đuričić, "BITKA KOD BLEINHEIMA".

⁵ Hattendorf, "Churchill, John, first duke of Marlborough".

okarakterizirati kao hrabrog vojnika, veoma upečatljivog sa svojim manirima pravog gospodina, ali opet veoma skromnoga za svoj položaj što će najviše i utjecati na Eugenov dojam. Četiri dana nakon toga, Eugen odlazi sa svojom vojskom do Philipsburga kako bi spriječio francusko – bavarske snage da prijeđu Dunav. Maršal Tallard se unatoč tomu 1. srpnja pridružio sa svojim vojnicima, trupama Emanuela i maršala Marsina. U tom se trenutku Eugen našao braneći liniju od marsala Villeroya. Ostavio je za taj cilj 12 000 vojnika, a sa sobom je poveo 18 000 vojnika te krenuo u pratnju Tallarda. Za to vrijeme su Ludwig i Marlborough zauzeli utvrdu koja se nalazila na brdu Schellenberg i koja je pružala obranu Ulma i Donauwortha. Svršetkom bitke utvrđeni su gubitci od 6 000 Marlboroughovih vojnika što je izazvalo veliki šok u engleskoj. Napokon, francusko – bavarske vojske su se ujedinile te zauzevši Hochstadt, zastali su na rječici Nebel. Ondje se u blizini nalazio Eugen Savosjki te je pozivao u pomoć Marlborougha. Rijeka Nebel se nalazila uz naselje Bleinheim. Dok su Francuzi bili u stajaćem položaju, Marlborough je uspio doći do Eugena te su zajedno skenirali teren. Shvatili su da njihove postrojbe moraju prijeći tri rječice do neprijateljevog položaja koji je bio jako dobar položaj s obzirom da ih je i rijeka Dunav štitila s desne strane. Ukupan broj francuski – bavarske vojske je bio oko 56 000 vojnika dok su Marlborough i Eugen raspolagali s otprilike 4 000 manje vojnika. Izbornik Bavarske Emanuel se nalazio na lijevom krilu, dok je Tallard sa svojim postrojbama bio na desnom krilu, a Marsin se nalazio u sredini. Nasuprot maršala Marsina i izbornika Maximiliana je stajao Eugen sa svojim postrojbama dok je Marlborough stajao nasuprot maršala Tallarda. Vojske Velike Alijanse su bile spremne na napad. Čekao se Eugenov znak koji je Marlborough dobio oko podne 13. kolovoza 1704. Engleski vojvoda je svom snagom sa svojim postrojbama napao Tallardove trupe. Odupirući se Tallard uspješno, Marlborough je shvatio da se treba napasti sama sredina Tallardove vojske, a Eugen se teško mučio s Marsinovim snagama. Nije nikako mogao povesti odlučujući juriš jer bi konstantno bio odbijan. Obe strane su bile veoma iscrpljene, ali princ Eugen nije popuštao te je čak dao ubiti dva vlastita dezertera. Posljedni udarac francusko – bavarskoj vojsci je zadao Marlborough kada je njegovih 8 000 vojnika potuklo Tallardove postrojbe u samom Bleinheimu. Do skora je svoju stranu potukao i Eugen, ali je i skoro bio smrtno ranjen. Spasio ga je jedan danski vojnik. Potučeni vojnici su bježali glavom bez obzira te su mnogi završili u Dunavu ugušivši se. Skupa je to pobjeda bila.

Neprijatelji su izgubili 14 000 vojnika te ih je 15 000 zarobljeno dok je 12 000 izgubljenih vojnika kod Marlborougha i Eugena.¹ Pobjeda je odjeknula Europom, pogotovo je bila popraćena u Engleskoj gdje njihove novine slave Marlborougha, ali i kraljicu što ga je poslala u tamošnji rat. Važnost ove pobjede je bila u tome što je prvoga puta još od Srednjeg vijeka, Englez dirigirao pobjedom. Ovo je bio prvi veliki udarac za snage Luja XIV. te su istjerane njegove trupe iz južne Njemačke, a najveća dobit je što je Habsburška Monarhija pristala ostati u ratu nakon što je Beč obranjen.² Nakon Bleinheima, Churchill je imenovan princom Svetog Rimskog Carstva, te se vratio u London na Božić 1704. te ga je kraljica "počastila" s godišnjim prihodom od 6 000 sterlinga, a parlament je odobrio prijedlog kraljice iz 1702. te ješ na tu godišnju zaradu, zarađivao još 5 000 sterlinga godišnje. Postao je jedan od najbogatijih ljudi Europe.³ Woodstock je bilo imanje koje je dodijeljeno Marlboroughu kao dar u čast njegove slavne pobjede kod Bleinheima. Iza Božića 104. godine, Marlborough je izabrao arhitekta Johna Vanbrughu da mu projektira palaču u Woodstocku koja će dobiti naziv "Palača Bleinheim". Arhitekt će uz pomoć Nicholasa Hawksmoora projektirati impozantnu palaču koja će sadržavati 187 soba. Ukupan trošak za njenu izgradnju će iznositi oko 100 000 sterlinga te će taj projekt postati najslavnije djelo Johna Vanbrughu.⁴ Cijela palača je trebala biti simbolika na slavnu pobjedu. Radovi su krenuli 1705. godine, ali će biti stopirani tokom Marlboroughovog egzila koji će kasnije biti objašnjen. Skulpture koje će biti postavljene u palači poput personifikacije Britanije, britanskih lavova te drugih skulptura je izradio poznati skulpturolog Grinling Gibbons. Spomenuti slikar John Thornhill koji je radio i za Williama III., će izraditi sliku u glavnom hodniku palače na kojoj će Marlborough biti prikazan kao rimski vojskovođa koji razbija francuske vojne redove kod Bleinheima. Oko njega će biti okružene personifikacije vrlina, a biti će prikazani i rimski bogovi i polubogovi. Posebno se trebaju istaknuti prikazi Marsa i Herkulesa koji očarano gledaju u Marlborougha dok je on prikazan kao lojalan vojskovođa koji je podređen Britaniji.⁵

---

¹ Đuričić, "BITKA KOD BLEINHEIMA".

² Roeder, "Scipio or Crassus?", 3.

³ Hattendorf, "Churchill, John, first duke of Marlborough".

⁴ Hattendorf, "Churchill, John, first duke of Marlborough".

⁵ Roeder, "Scipio or Crassus?", 13. – 14.

7.4. ZADNJE GODINE RATA TE PAD MARLBOROUGHHA

Pobijeda kod Bleinhama je osigurala daljnu vojnu kampanju i financiranje Marlborougha, ali je samo stanje u međunarodnim odnosima postalo uzdrmano. Preminuo je Leopold I., a naslijedio ga je njegov najstariji sin Josip koji će se okruniti kao Josip I. Uzrok zategnutog odnosa između Habsburške Monarhije i Engleske je bio u tome što su Englezi počeli podupirati ugarske protestante, a to je smetalo Habsburzima koji su bili katolici. Time vidimo po tko zna koji put kako je vjera bila glavna okosnica izazivanja nesporazuma. Nadolazeća 1705. godina će biti frustrirana za Marlborougha jer je te godine ostvario pobjede na bojišnici u nekoliko bitaka te je uspio osigurati Brabant, ali će postati politička meta torijevaca koji su u opoziciji te će oni od njega uspijati napraviti žrtveno janje. Smatraju da će se dulji rat odraziti na same financije u Engleskoj, a da Marlborough rat iskorištava u vlastitu korist kako bi se dodatno obogatio. Nije mu išlo ni u prilog, činjenica da je odviše plaćen za svoje uspjehe te mu se još izgrađuje palača u njegovu čast.¹ Narednih godina, nizat će uspjehe na bojišnici te će uspješno zauzeti francuski grad Lille nakon bitke kod Oudenarde 1708. godine. Torijevac je Marlborough bio po krvi, ali je postao prvak vigovaca koji su činili tada većinu u Parlamentu. Nisu se zalagali za mir bez akvizicije Španjolske. Podupirali su svaki Marlboroughov potez.² Oštra je zima obilježila 1709. godinu. Cijela je Europa osjetila koliko je ta zima bila nezahvalna. Uništila je većinu usjeva, nastala je velika glad, biljni i životinjski svijet je krenuo odumirati, a ni ljudi nisu bili pošteđeni. Vladala je velika iscrpljenost u svim vojnim redovima te je Luj XIV. htio sklopiti mir. Saveznici Velike Alijanse su tražili da se samoprolašeni Filip V., unuk Luja XIV., odrekne cijele Španjolske u korist nadvojvode Karla koji bi se proglasio Carlosom III. od Španjolske. Razočaran, Luj XIV. odbija prijedlog te se rat nastavlja. Sada je ne samo Španjolska već cijela Francuska bila pod prijetnjom okupacije. Naređeno je francuskom maršalu Villarsu da se uputi u bilo koju veću bitku ako smatra da mora. Cilj jedne i druge vojske je bilo zauzimanje Monsa. Ponovno su se Eugen i Marlborough našli zajedno kao zapovjednici u bitci koja će biti poznata kao "Bitka kod Malplaqueta", koja će se odvititi 11. rujna 1709. godine. Malplaquet

---

¹ Hattendorf, "Churchill, John, first duke of Marlborough".

² Roeder, "Scipio or Crassus?", 3.

je bilo naselje gdje se utaborio Villars skupa s maršalom Boufflersom i njihovim postrojbama. Dva francuska maršala će raspolagati s vojskom od 80 000 vojnika dok će Marlborough i Eugen Savojski raspolagati s vojskom od 110 000 vojnika. Bitka je poznata kao jedna od najkrvavijih bitaka toga rata. Pirovu pobjedu su odnijeli Marlborough i Eugen s obzirom da im je poginulo sve skupa oko 24 000 vojnika u odnosu na 15 000 francuskih vojnika koji su se u konačnici povukli. Ujedinjene vojske su potom zauzele Mons, ali je Marlborough bio osobno uzdrman s tolikim brojem poginulih vojnika.¹ Trećina pobjedničke vojske je bila ubijena. Pobjeda je bila priznata kao uspješna u engleskom Parlamentu, ali je opći dojam bio da je previše vojnika izgubljeno te da rat postaje sve više iscrpljujuć. Mora se što prije steći mir koji bi spasio ljudske živote, ali i stabilnost države. Razmišljajući sve više o ideji “generalissimusa” to jest o ideji doživotnog vrhovnog zapovjednika engleske vojske, Marlborough šalje zahtjev kraljici Ani na razmatranje. Vojvoda je bio previše popularna ličnost u narodu, a imenovanjem njega za doživotnog generala-zapovjednika bi moguće stvorilo novog Cromwella te bi Marlborough mogao posegnuti za kraljevskom krunom. To je bio strah engleskih političara te je kraljica na prijedlog svojih ministara odbacila Marlboroughov zahtjev.² Jonathan Swift i Robert Harley su bili pisci koji su pripadali redovima torijevaca. Swift je napisao djelo “The Conduct of Allies” u kojem je optužio Marlborougha kako se okoristio državnim novcem koji je dobio za financiranje svojih postrojbi, te ga je optužio da ima ambiciju da postane kraljem.³ Navodi također da je na smiješan način opisan rat za Španjolsku. Novine pišu o slavnim pobjedama engleskog generala, a sama država sebi ne može zagarantirati povoljan mir s Francuskom. Optužuje englesko vodstvo da nameće neostvarive uvjete Luju XIV. za okončanje rata.⁴ Pisci koji pišu za torijevsku stranu, nalaze se pod optužbama Dr. Francia Harea koji glorificira Marlboroughove uspjehe u inozemstvu. Izlaže niz dokaza da Marlborough ne odugovlači rat radi vlastite koristi već sam priželjkuje sklapanje mira. Hare će prvi pisati Marlboroughovu biografiju.⁵ Događaj koji će u potpunosti okrenuti političku situaciju u državi je bila

---

¹ Hattendorf, "Churchill, John, first duke of Marlborough".

² Maurois, *Povijest engleske politike*, 427.

³ Roeder, "Scipio or Crassus?", 4.

⁴ Maurois, *Povijest engleske politike*, 428.

⁵ Roeder, "Scipio or Crassus?", 4. – 5.

propovijed u Londonu u crkvi Sv. Pavla koja se odvila 5. studenog 1709. godine. Svećenik imena Sachverell će u svojoj propovijedi osuditi vigovce radi njihove prevelike tolerancije prema vjeri. Cijela propovijed će se naći odmah u novinama te će zavladata velika zainteresiranost javnosti. Parlamentarna većina sastavljena u ovom trenutku od vigovaca, oduđuje svećenikovu propovijed te se koriste “impeachmentom” kako bi svećenika optužili za klevetu. Narod je stao na stranu svećenika te je kraljica morala osloboditi Sachverella. Od tog trenutka, kraljica će pod pritiskom pokušati stvoriti parlamentarnu većinu s torijevcima. Zahladit će se dodatno odnos između kraljice i Marlboroughove žene, što će utjecati na konačan epilog.¹ Kulminirat će rasprava o Marlboroughu 1711. godine te će uz torijevsku većinu, kraljica optužiti Marlborougha za koristoljublje, za osobno profitiranje tokom rata.² Optužen te izdan u domovini zbog političke prevlasti, Marlborough se pokušao braniti od optužbi, ali bezuspješno. Visoki sud je samo odbacio njegovu žalbu. Sada je jedino Marlboroughu preostalo otići u inozemstvo gdje su ga političari uporno protjerivali. Poslao je zahtjev novom prvom ministru Robertu Harleyu, može li otići na područje današnje Italije. Zahtjev mu je odobren, ali njegova namjera je bila zapravo Hannover gdje bi ustupio u kontakt s hanoverskom dinastijom koja polaže prava na prijestolje nakon kraljičine smrti.³ Što se tiče rata u Španjolskoj, kako je Marlborough otpušten iz službe te kako je u Engleskoj došlo do zaokreta prema vanjskoj politici, tražio se mir kako bi se okončao rat. Iste godine kada je Marlborough optužen od strane Parlamenta, Josip I., najstariji sin pokojnog Leopolda I., je preminuo te ga je naslijedio mlađi brat Karlo koji je okrunjen kao Karlo VI. Mirom u Utrechtu 1713. godine je rat okončan. Njime je dogovoreno da će Španjolska biti prepuštena Filipu od Anjoua koji će biti okrunjen kao Felipe V., a Habsburška Monarhija je dobila Napulj, Sardiniju, španjolsku Nizozemsku i Milano.⁴ U engleskoj su vigovci oštro osudili mir u Utrechtu te okarakterizirali englesku diplomaciju kao beskorisnom, ali je zapravo to bio mir iz kojeg je upravo Engleska najviše profitirala. Iako nije dobila španjolske kolonije, ostvarila je vlast na Gibraltaru te je dobila francuske teritorije koji su se nalazili oko Hudsonovog zaljeva. Dobili su i dopuštenje da mogu poslati jedan brod godišnje prema

---

¹ Maurois, *Povijest engleske politike*, 428. – 429.

² Roeder, “Scipio or Crassus?”, 5.

³ Hattendorf, “Churchill, John, first duke of Marlborough”.

⁴ Zollner, Schussel, *Povijest Austrije*, 179.

španjolskim kolonijama u svrhu trgovine, ali su u suštini slali cijelo brodovlje. Ostvarena je nadmoćnija pomorska sila od Nizozemske. Praktički je tim mirom Engleska zagospodarila svijetom.¹

---

¹ Maurois, *Povijest engleske politike*, 429. – 430.

8. KASNIJE DJELOVANJE I SMRT MARLBOROUGHA

Dobrovoljnim odlaskom van Engleske, Marlborough je praćen na svojim putovanjima kroz Europu jer se radilo o nadasve slavnom generalu. Novinski članci su i dalje pisani o njemu, o njegovim putovanjima te stvaranjem prijateljstva s Georgeom od Hannovera. Hare je napisao vojnu biografiju "The Conduct of the Duke of Marlborough During the Present War". Objavljena je odmah nakon što je Marlborough otišao iz Engleske te je postala bestseller opisujući njegove ratne podvige. U ljeto 1704. godine, vratio se u London nakon smrti kraljice Ane. Razlog k tomu je bilo imenovanje Georgea od Hannovera engleskim kraljem. Okrunut će se kao George II. od Engleske te će Marlborough biti ponovno postavljen na sve vojne dužnosti koje je prije imao. Novi kralj je htio imati Marlborougha uza sebe.¹ Postao je Marlborough jedan od kraljevih savjetnika, ali je nedugo nakon toga, točnije 1716. godine, njegova kćer Ana, koja je bila udata za grofa od Sunderlanda, preminula. Saznanjem da mu je kćer preminula, Marlborough je doživio srčani udar. U studenom iste godine, Marlborough će doživjeti još jedan srčani udar koji će ga ostaviti nijemim neko vrijeme. Uspio se djelomično oporaviti pa je zatražio od kralja dopuštenje za odlazak u mirovinu. Kralj George II. nije ni pomišljao o mirovini svojeg omiljenog savjetnika te je na njegov nagovor Marlborough ostao na funkciji.² Srčani udari su ostavili traga na njemu te mu je zdravlje bilo dosta pogoršano. Nije se htio više pojavljivati u javnosti. Umrijet će 16. lipnja 1722. godine te će mu biti održan pogreb u Londonu. Pokopan će biti u kapeli Henrika VII. u Wesminsterskoj opatiji jer palača u Bleinheimu nije još bila dovršena. Kada je Sarah Churchill preminula 1744., njegove kosti su prebačene do nje u kapeli palače Bleinheim.³

---

¹ Roeder, "Scipio or Crassus?", 6.

² Hattendorf, "Churchill, John, first duke of Marlborough".

³ Roeder, "Scipio or Crassus?", 14. – 15.

9. ZAKLJUČAK

Kroz rad smo vidjeli cijeli uspon Johna Churchilla koji će tijekom svojega života postati slavni general s titulama Princa Svetog Rimskog Carstva te Vojvodom od Marlborougha. Vidi se kroz čitav njegov vojni i politički uspon da se radi o potpunosti ambiciozno snalažljivoj osobi koju odlikuju hrabrost i glad za moći. Nije oklijevao mijenjati strane kod političari, ali ni kraljeva. U više je navrata izdao ljude koji su mu dosta toga omogućili, ali nije mario za to nego se samo uspinjao u hijerarhiji. Tko zna što bi bilo da mu je kraljica Ana odobrila da postane vječnim glavnim zapovjednikom engleske vojske. Gdje bi mu bio kraj? Mada je bio slavna ličnost, na kraju su mu se smicalice, kojima se sam koristio, odredile sudbinu njegove karijere. Velike zahvale za svoj uspjeh može pronaći u svojoj supruzi koja je desetljećima utjecala na kraljevski dvor kao dvorska dama. Da nije bilo nje, možda ne bi ni postigao toliki uspjeh. Činjenica je da su ga mnoge ličnosti poput Eugena Savojskog i kralja Georga II. vidjeli kao šarmantnog generala, možemo zaključiti da se radilo o pravom “gentlemanu” s gospodskim manirima. S njima je zavodio ne samo političke protagoniste već i dvorske dame od kojih je jednu i oženio. Promatrajući sve riskantne poteze možemo zaključiti da je izvukao može se reći i najbolje što je mogao. Više puta je bio upleten u kraljevske zavjere koje su ga mogle koštati života. Dva puta je protjeran s kraljevskog dvora, ali oba puta je pronašao način za svoj povratak. Iz ovoga rada vidimo da se radi o nadasve zanimljivoj osobi koja je tokom svog života prošla kroz velik broj događaja koji su imali utjecaja na oblik današnjeg svijeta, a čak je i rijeka u Kanadi imenovana po njemu. Teško je procijeniti o kakvoj se ličnosti radilo jer ju autori svaki na svoj način interpretiraju kako su je doživjeli kako današnji tako i tadašnji koji su pisali o njemu.

10. POPIS LITERATURE

Aladić, 2011.

Aladić, Dubravko. "Engleska slavna revolucija (1688.)" *Essehist: časopis studenata povijesti i drugih društveno-humanističkih znanosti* 3, br. 3 (2011)

Chandler, 1985.

Chandler, D. G. "SOME THOUGHTS ON THE BATTLE OF SEDGEMOOR, 1685." *Journal of the Society for Army Historical Research* 63, br. 55 (1985)

Erent – Sunko, Radulić, 2012.

Erent – Sunko, Zrinka, Radulić, Vladimir. Engleska puritanska revolucija u XVII. st. kao odgovor na samovolju kralja i Protektorat kao most od monarhije ka monarhiji. *Zagrebačka pravna revija* 1, br. 1 (2012)

Goldstein, 2008.

Goldstein, Ivo, ur. *Povijest - doba apsolutizma (17. stoljeće)*: 10. knjiga. Zagreb: Jutarnji list, 2008.

Goldstein, Ivo, ur. *Povijest - doba prosvjetiteljstva (18. stoljeće)*: 11. knjiga. Zagreb: Jutarnji list, 2008.

Hattendorf, 2004.

Hattendorf, John B. "Churchill, John, first duke of Marlborough (1650–1722), army officer and politician." *Oxford Dictionary of National Biography*. (2004)

Jenkins, 2019.

Jenkins, Simon. *Kratka povijest Engleske*. Prijevod: Marijan Boršić. Zagreb: Irma & Irma, 2019.

Malcolm, 1992.

Malcolm, Joyce Lee. "Charles II and the Reconstruction of Royal Power." *The Historical Journal* 35, br. 2 (1992)

Maurois, 2007.

Maurois, Andre. *Povijest engleske politike*. Prijevod: Tomislav Prpić; Ivo Šrepel. Zagreb: Naklada Ante Velzek, 2007.

Roeder, 2017.

Roeder, Tobias. Scipio or Crassus? The Contested Heroic Image of John Churchill, 1st Duke of Marlborough (1650-1722), *Journal: Society for Army Historical Research*. (2017)

Zollner, Schussel, 1997.

Zollner, Erich, Schussel, Therese. *Povijest Austrije*. Prijevod: Vlatka-Ana Dujić, Sonja Ledinčić. Zagreb: Barbat, 1997.

Internetski izvori

1. Đuričić, Siniša. "BITKA KOD BLEINHEIMA 1704.: TRIJUMF DVA GENIJA". Academia.edu
https://www.academia.edu/44150834/BITKA_KOD_BLEINHEIMA_1704_TRIJUMF_DVA_GENIJA (pristupljeno 2. srpnja 2024.).
2. "James Scott, Duke of Monmouth". The Stuart Successions Project.
<https://stuartsexeter.ac.uk/education/biographies/james-scott-duke-of-monmouth/>
(pristupljeno 2. srpnja 2024.).

3. Long, Michael. "Barbara Villiers". Historic UK. <https://www.historic-uk.com/HistoryUK/HistoryofEngland/Barbara-Villiers/> (pristupljeno 2. Srpnja 2024.).
4. O'Farrell, Brian. "Oliver Cromwell God's Greatest Englishman". Academia.edu https://www.academia.edu/35944291/Oliver_Cromwell_Gods_Greatest_Engishman?s_m=b (pristupljeno 2. srpnja 2024.).

**Izjava o pohrani i objavi ocjenskog rada
(završnog/diplomskog/specijalističkog/doktorskog rada - podcrtajte odgovarajuće)**

Student/ica: DOMENIK LUKA SKEJIĆ

Naslov rada: VOJVODA OD MARLBOROUGH

Znanstveno područje i polje: POVIJEST, HUMANISTIČKE ZNANOSTI

Vrsta rada: ZA VRŠNI RAD

Mentor/ica rada (ime i prezime, akad. stupanj i zvanje):
RED. PROF. JOSIP VRANDEČIĆ

Komentor/ica rada (ime i prezime, akad. stupanj i zvanje):

Članovi povjerenstva (ime i prezime, akad. stupanj i zvanje):

PREDSIJEDNIK POVJERENSTVA PROF. DR. SC. MARKO TROGRLIĆ
IZV. PROF. DR. SC. NIKŠA VAREZIĆ
ZAMJENSKI ČLAN, ASISTENT ZUMIR FORKER

Ovom izjavom potvrđujem da sam autor/autorica predanog ocjenskog rada (završnog/diplomskog/specijalističkog/doktorskog rada - zaokružite odgovarajuće) i da sadržaj njegove elektroničke inačice u potpunosti odgovara sadržaju obranjenog i nakon obrane uređenog rada.

Kao autor izjavljujem da se slažem da se moj ocjenski rad, bez naknade, trajno javno objavi u otvorenom pristupu u Digitalnom repozitoriju Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Splitu i repozitoriju Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu (u skladu s odredbama Zakona o visokom obrazovanju i znanstvenoj djelatnosti (NN br. 119/22).

Split, 27. 09. 2024.

Potpis studenta/studentice: Domenik Luka Skejić

Napomena:

U slučaju potrebe ograničavanja pristupa ocjenskom radu sukladno odredbama Zakona o autorskom pravu i srodnim pravima (111/21), podnosi se obrazloženi zahtjev dekanici Filozofskog fakulteta u Splitu.

SVEUČILIŠTE U SPLITU
FILOZOFSKI FAKULTET

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

kojom ja DOMENIK LUKA SKEJIĆ, kao pristupnik/pristupnica za stjecanje zvanja magistra/magistrice POVIJESTI I POVIJESTI UMJETNOSTI izjavljujem da je ovaj diplomski rad rezultat isključivo mogega vlastitoga rada, da se temelji na mojim istraživanjima i oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio diplomskoga rada nije napisan na nedopušten način, odnosno da nije prepisan iz necitiranoga rada, pa tako ne krši ničija autorska prava. Također izjavljujem da nijedan dio ovoga diplomskoga rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Split, 27.09. 2024.

Potpis